یاسای ڕەسمی پوول

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان
بەناوی گەلەوە
ئەنجوومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق
ژمارەی بڕیار: ٩
مێژووی بڕیار: ١٩٩٣/٢/١٥

بڕیار

بەپێی برگەی (١) لە مادەی (٥٦)ی یاسای ژمارە (١)ی سالی ١٩٩٢ ولەسەر پێشنیازی وەزیری دارایی و ئابووری بڕیار لەسەر دانی ئەنجومەنی وزیران، ئەنجومەنی نیشتمانی کوردستانی عیراق لە دانیشتنی رۆژی ١٩٩٣/٢/٢ دا بریاری دەرکردنی ئەم یاسایەی دا:

یاسای ژمارە (٣)ی سالی ١٩٩٣/
یاسای ڕەسمی پوول

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم وشانەی خوارەوە بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە ماناکانی تەنیشتیانە:

١ - وزارەت: وەزارەتی دارایی وئابووری هەرێمی کوردستانی عێراق.
٢ - وزیر: وەزیری دارایی وئابووری هەرێمی کوردستانی عێراق.
٣- حکومەت: حکومەتی هەرێمی کوردستان.
٤- سەرۆکی فەرمانگە: سەرۆکەکانی فەرمانگە حکومەتی یەکان لە هەرێمدا و بەڕێوەبەری کۆمپانیاکان و سەرۆکەکانی ئەنجومەنە تایبەتییەکان و ئەنجومەنی تایفەکان و سەرۆکەکانی ئەو دەستانەی کەسایەتێکی مەعنەوییان هەیە بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسایە بە سەرۆکی فەرمانگە دانرێن.
٥- فەرمانبەر: هەرکەسێک لە کارگەرانی میری کە خزمەتگوزارییەکی گشتی پێ سپێردرابێ و کارگەرانی کۆمپانیاکان و ئەنجومەنە تایبەتییەکان و ئەنجومەنی تایفەکان و ئەو دەستانەی کەسایەتیی مەعنەوییان هەیە بۆ مەبەستەکانی ئەم یاسەیە لە حوکمی فەرمانبەردا دادەنرێن.
٦- ڕەسم: ئەو ڕەسمی پوولەی بە پێی ئەم یاسایە فەرز دەکرێ.
٧- پوول: ئەو پوولی دارییەی وەزارەت بەپێی ئەم یاسایە دەری دەکا.
٨- وەرەقە: هەر وەرەقەیەک کە دەبێ بە پێی ئەم یاسایە ڕەسمی لێ بدرێ ئیتر سا

بەدەسخەت بێ یا کرابێتە وێنە یا چاپ کرابێ یا لە بەری گیرابێتەوە.
٩- ئیمزا: نیشانە دانان لەسەر وەرەقەکە بە ئیمزا یا بە مۆر یا بە پەنجە مۆر یا بە هەر نیشانەیەک کە ئمیزا بگەیەنێ.
١٠- کەس: کەسی سروشتی یا مەعنەوی.
١١- رەسمدەر: ئەو کەسەی کە بەپێی ئەم یاسایە دەبێ رەسم بدا.

ماددەی دووەم:

ئەو وەرەقانەی کە لە خشتەی یەکەم و دووەمی پاشکۆی ئەم یاسایەدا هەن دەبێ ئەو رەسمانەیان لێبدرێ کە لە تەنیشتیانەوەو دیاری کراون.

ماددەی سێیەم:

١- بەڵێننامە (عقد)ی کۆمپانیاکان لە کاتی تۆمار کردن یا درێژە پێدانی ماوەیان یا زیاد کردنی سەرمایەیان دەبێ رەسمی پێنج لە هەزاردا (٥٪٠٠٠١) یان لێ بدرێ.
٢- سەرمایەی ناو لێنراو (اسمی)ی کۆمپانیاکە لە کاتی تۆمارکردن یا درێژە پێداندا دەکرێتە بنچینە بۆ رەسم وەرگرتن. لە حاڵەتی زیادکردنی سەرمایەشدا رەسم تەنیا لەسەر زیادەکە وەردەگیرێ.

ماددەی چوارەم:

١- رەسمێکی ساڵانەی بە رێژەی دوو لە هەزاردا (٢٪٠٠٠١) لە کۆی قیستە بەرهەم هێنەکانی دابین لە کۆمپانیایەکانی دابین (شرکات التأمين) وەردەگیرێ وقیستەکانی نوێ کردنەوەی دابین (اعادة التأمين) ئەم رەسمەیان لەسەر نابێ.
٢- دابین کار (المؤمن) ئەو رەسمەی برگەی (١) دەداو هەر رێکەوتنێک بە پێچەوانەیەوە پووچەڵە.
٣- سەرباری ئەو رەسمەی لە برگە (١)ی ئەم مادەیەدا دیاری کراوە رەسمێکیش لە قیستە بەرهمهێنەرەکانی دابین لە کۆمپانیاکانی دابین بەم جۆرەی خوارەوەو وەردەگیرێ:
أ- باوەرنامەکانی دابین لەسەر زیان و کارەساتی کەسیی پاشکۆیی (الحوادث الشخصيه الملحقه بها)و هەر دابینێکی تر کە پەیوەندیی بەم جۆرە دابینانە و ئەو گۆرینانەوە هەبێ کە لەو باوەر نامانەدا دەکرێن و رەسمەکەیان پێنج لە هەزاردا (٥٪٠٠٠١)ی کۆی قیستەکانی دابین بەپێی حیسابی کۆتایی (الحساب الختامي) دەبێ.
ب- ئەو باوەرنامەی دابینەی بە چەند دانەیەک رێکخراوە تەنیا وێنەی یەکەمی کە دەدرێتە دابین لێکراو (المؤمن له) یاسوود لێوەرگر (المستفيد) رەسمی لێوەردەگیرێ.

ماددەی پێنجەم:

١- تەنیا یەک دانەی ئەو وەرەقە بازرگانییەی بەچەند وێنەیەک رێکدەخرێ رەسمی

لێوەردەگیرێ.

٢- ئەگەر لەو وەرەقانەی بە پشتئیمزا (التظهیر) بۆ دەستاو دەستکردن دەشێن و لە کاتی ئیمزا کردنیاندا بە هۆی بەخشینی رەسمدەرەوە لە رەسمدان رەسمیان لەسەر نەدرابوو بەڵام دوایی پشتئیمزا کران بۆ کەسێک کە مافی ئەو بەخشینەی نییە، ئەوا ئەم کەسە لە کاتی پشتئیمزا کردنیدا دەبێ رەسمی تەواوی لەسەر بدا یا ئەو کەسەش کە بۆی پشتئیمزا دەکا لە رەسمدان بەخشراو بێ.

بەشی سێیەم
رەسمدەر

ماددەی شەشەم:

١- ئەگەر رەسمدەر چەندان (تعدد) بوون رەسمەکە بەهاوبەشی دەدەن.

٢-ئەگەر یەکێکیان لە رەسمدان بەخشراو بوو ئەوانی تر بە هاوبەشی تەواوی رەسمەکە دەدەن.

ماددەی حەوتەم:

١- ئەو وەرەقە بازرگانییانەی لە دەرەوەی هەرێمدا ساز دەکرێن لە کاتی پشتئیمزا کردنیان یا پێشکەشکردنیاندا بۆ قبووڵ کردن یا دانەوەیان (الوفاء) لە ناوهەرێمدا دەبێ رەسمیان لەسەر بدرێ ویەکەم کەسیشی کە ئەوکارە دەکا رەسمەکەی دەدا.

٢- هەر وەرەقەیەکی تریش کە لە دەرەوەی هەرێمدا سازکرابێ و لەناو هەرێمدا بەکار بهێنرێ دەبێ رەسمیان لەسەر بدرێ ویەکەم کەسیش کە بەکاری دێنێ رەسمەکەی دەدا.

ماددەی هەشتەم:

چەندان (تعدد)ی ئیمزا لەسەر وەرەقەکە نابێتە هۆی چەندانی رەسمدان تەنیا ئەگەر بە مەبەستی درووستکردنی پەیوەندکاری (التزام)ێکی نوێ یا درێژە پێدان یا نوێ کردنەوەی ناوەرۆکی وەرەقەکە نەبێ کە ئەوسا هەر حاڵەتەو دەبێ رەسمی خۆی لەسەر بدرێ.

ماددەی نۆیەم:

ئەگەر ئەو بەڵێننامەو مەمەڵانەی لە وەرەقەکەدان ویەک سەرچاوەیان هەبوو رەسمەکە لەو مامەڵەیە وەردەگیرێ کە بالاترین رەسمی لەسەرە، بەڵام ئەگەر سەرچاوەی بەڵێننامە و مامەڵەکان یەک نەبوو. ئەوا رەسمەکە لەسەر هەریەکیان بەپێی خودی خۆی وەردەگێرێ.

بەشی چوارەم
چۆنیەتی وەرگرتنی رەسم

ماددەی دەیەم:

رەسم بە یەیەکێ لەم رێگایانە وەردەگیرێ:

١- بە پوولی دارایی کە بە وەرەقەکەوە دەلکێنرێ.

٢- به پارەی کاش لەم حاڵەتانەدا:
أ - رەسم لەسەر باوەر نامەی دابین.
ب- رەسم لەسەر بەڵێنامەی کۆمپانیا لەکاتی تۆمار کردنیدا یا درێژه پێدانی ماوەکەی یا زیاد کردنی سەرمایەکەی.
ج- ئەگەر رەسمەکە لە دە دینار زیاتر بێ و رەسمدەر بیەوێ بە پارە بیدا.
د - ئەگەر پوول لە ئارادا نەبوو.

ماددەی پازدەم:

ساڵانە یەک دینار رەسم بەسەر یەکەوە لە مووچەو سەر مووچە (مخصصات) لە مانگی تەمووزدا وەردەگیرێ و خانەنیشان لە حوکمی ئەم مادەیە بەدەر دەبن.

ماددەی دوازدەیەم:

ئەگەر تەم و مژێک یا ناکۆکییەک لەسەر وەرەقەکە لە بارەی رەسم لەسەر دان و نەدانییەوە یا ئەو هەندەی دەبێ لەسەرێ بدرێ رووی دا وەزیر بۆی هەیە بریار بدات:
أ - رەسمی دەبێ لەسەر بدرێ یا نەدرێ.
ب- دیاری کردنی هەندی ئەو رەسمەی لەسەر وەرەقەکە فەرزە.
٢- بریاری وەزیر لە هەر دوو حاڵەتی برگە (١)ی ئەم مادەیە بنبڕ (قطعی) دەبێ.

بەشی پێنجەم
بەخشین لە رەسمدان

ماددەی سیازدەیەم

١- میری کاتێک خۆی بە تەنیا دەبێتە رەسمدەر لە رەسمدان دەبەخشرێ جگە لەو فەرمانگە رەسمییانەی یاسا تایبەتییەکانیان رەسمدانیان بەسەردا فەرز دەکەن.
٢- ئەو وەرەقەیەی لە کاتی رێکخستنی دا گشت نیمزاکەرانی لە رەسمدان بە پێی یاسا بەخشراو دەبن رەسمی لێ وەرناگیرێ. بەڵام ئەگەر کەسێک کە مافی بەخشینی نییە پاڵیان لە کاتی نیمزا کردنیدا تەواوی رەسمەکەی دەکەوێتە ئەستۆ.
٣- وەزیر بۆی هەیە ئەو بەڵێننامانە لە رەسمدان ببەخشێ کە میری تییایاندا لایەنێک دەبێ ئەگەر بەرژەوەندی ئابووری هەرێمی کوردستانیان تێدا بوو.

ماددەی چواردەم:

ئەمانە لە رەسمدان دەبەخشرێن:
١- ئەو مامەڵانەی تایبەتین بەخانەکانی پەرستن و پەرستگا و پەیمانگا و قوتابخانە ئایینیەکانەوە کە یاسا دانانیان پێدا دەنێ.
٢- بەڵگەنامە و باوەڕنامەکانی ئەو قوتابیانەی لە دەرەوەی هەرێمدا دەخوێنن و سەبارەت دەرچوون و بەردەوام بوونیانە لەسەرخوێندن.

بەشی شەشەم
چاودێری

ماددەی پازدەیەم:

وەزیر یا ئەو کەسەی لە لایەنیەوە راسپێردراوە بۆیان هەیە هەر فەرمانگەیەکی میری یا دەزگایەکی کەرتی تایبەتی یا تێکەڵاو بپشکنن بۆ دڵنیا بوون لە رەسمدان بەپێی ئەم یاسایە.

ماددەی شازدەیەم:

١- نابێ پوول فرۆشتن بە بێ رێ پێدان لە لایەن وەزارەتەوە بکرێ.

٢- هەرکەسێ بەبێ رێ پێدان پوول فرۆشی بکا لە جاری یەکەمدا بە لایەنی زۆرەوە بە پەنجا دینار سزا دەدرێ و ئەگەر دووبارەی کردەوە دەکرێتە دوو ئەوەندە.

٣- هەرکەسێک رێی پوول فرۆشیی پێ درابێ و بە زیاتر لە نرخە رەسمیەکەی بیفرۆشێ لە جاری یەکەمدا بە لایەنی زۆرەوە بە پەنجا دینار سزا دەدرێ و ئەگەر دووبارەی کردەوە دەکرێتە دوو ئەوەندە و لەجاری سێیەمدا بەو پێیەی وەزیر بڕیاری لەسەر دەدا رێ پێدانەکەی بۆ ماوەیەک یا ببڕای بیرِلێ دەسەنرێتەوە.

بەشی حەوتەم
چەند حوکمێکی جوراو جۆر

ماددەی حەڤدەیەم:

١- أ- هەر فەرمانبەرێک بەرپرسیارە لە مسۆگەرکردنی وەرگرتنی رەسم لەسەر ئەو وەرەقانەی بە حوکمی فەرمانەکەی دەخرێتە بەر دەستی.

ب- ئەگەر رەسم لەسەر وەرەقەکە بە تەواوی درابوون و پولەکانی بەتاڵ نەکرابوونەوە، فەرمانبەرەکە دەبێ کە وەرەقەکەی خرایە بەردەست بەتاڵیان بکاتەوە.

ج- ئەگەر فەرمانبەرێک سەرپێچی لە حوکمی برگەی (١و٢) ی ئەم مادەیە کرد ومامەڵەیەکی سەبارەت بەو وەرەقەیە لێ نەدراوە بەرێکرد، بەدە دینار سزا دەدرێ و دەبێ رەسم دەرەکەش بەلایەنی کەمەوە دە دینارو بەلایەنی زۆرووەش سەد دینار بدات.

د- ئەگەر پوولەکان بە شێوەیەک لکێنران یا بەتاڵکرانەوە هەموو بن یا هەندێکیان لەگەڵ ئەو رێنمایی یانەدا نەگونجێ کە بەپێی ئەم یاسایە دەرکراوە، وا دادەنرێ کە رەسمدانەکە بەو هەندە کە پوولەکانی پێ لکێنراوە یا بەتاڵ کراوەو دەبێ رەسمەکەی بە پێی هەندە ئەسڵییەکە بێ.

هـ- وەزیری دارایی بۆی هەیە سزاکانی ماددەی شازدەیەم بدا. بەڵام سزاکانی ماددەکانی ئەم یاسایە لەلایەن سەرۆکی فەرمانگەوە دەدرێ و لە حاڵەتی نەدانی پارەکەدا حوکمی یاسا رەچاو کراوەکان بەسەر ئەو کەسەدا دەسەپێنرێ.

٢- ئەو سزایانەی بەپێی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەدرێن رێ لە سەپاندنی حوکمەکانی یاسای سزادان و یاساکانی تر ناگرێ ئەگەر ئەو کارەی کراوە بەپێی حوکمەکانیان تاوانێک پێک بهێنێ.

ماددەی هەژدەیەم:

١- بە بریاری وەزیر یا ئەوەی کە دەسەلاتی دەداتێ و لەسەر داوای پەیوەندیداران لە ٩٠٪ ئەمانەی خوارەوە دەدرێتەوە خاوەنیان:

أ - نرخی پوولی بەکارنەهاتوو یا دراو یا ئەوەی پێش بەکارهێنانی بەسەهوو دەشێوێ.

ب- ئەو رەسمەی بە سەهوو لەسەر وەرەقەیەک وەردەگیرێ کە رەسمی لە سەر نییە یا لەسەرێتی و رەسمەکەی کەمترە لەوەی لێی وەرگیراوە.

٢- ئەگەر داواکاری وەرگرتنەوە کە رێگای پوول فرۆشیی پێ درابوو تەواوی نرخی پوولە بەکار نەهاتووەکانی دەدرێتەوە دوای داشکاندنی کۆمیسیۆن (عمولە).

٣- وەزیر یا ئەوەی دەسەلاتی دەداتێ بۆیان هەیە بە پارە یا پوول ئەو رەسمە بدەنەوە بەخاوەنی ئەگەر دلنیابوون کە رەسمدەر ئەو مەبەستەی بەدی نەهێناوە کە رەسمەکەی لە پێناودا داوە.

ماددەی نۆزدەیەم:

دەشێ پەیرەو بۆ ئاسانیی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربکرێ.

ماددەی بیستەم:

کاربە هیچ دەقێک ناکرێ کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆک بێ.

ماددەی بیست و یەکەم:

دەبێ ئەنجومەنی وەزیرانی هەرێمی کوردستانی عیراق حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی بیست و دووەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاوکردنەوەیەوە لە رۆژنامەی رەسمیدا کاری پێدەکرێ.

جوهر نامق سالم

سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستانی عێراق